



hangsorból álló, ám számára ismert jelentéssel bíró szóval. Ezek a szócserek többféle módszerrel keletkeznek: az összetett szót elemeire bontva megfosztják eredeti jelentésétől (pl. „hányt az inger” – Kiss, 2013, 23), egy értelmes szóból önmagában értelmetlen, de elemeiben értelmes tagszavakra cserélődhetnek (pl. fűszernövény helyett ’fülszörnövény’ – Jász, 2013, 57), valamint két értelmes szóból szóösszevonással, szótagátvitellel új szót képezhetnek (pl. a fűszer és szerda összevonásából születik meg a ’fűszerda’ kifejezés). A gyermekirodalmi művekben alkalmazott nyelvrontás vagy szótorzítás technikája gyakran metaforikus jelentésképzeteket indít el, így a többsikű jelentés megformálásának domináns eszközévé válik.

■ **A paródia megjelenése:** A paródia egyrészt a gyermeki szókimondás eszközével dolgozik, és akár társadalomkritikaként is funkcionál, másrészt egy-egy műformára vagy műfajra és azok szerkezeti elemeire (mesei szerepkör és funkció) irányul, amely a megszokott struktúra felsértésével kizökkentő hatást kíván elérni – Markó Béla *Sárkányebéd* (Markó, 2013, 42-43) című gyermekverse például a sárkány szerepkörét parodizálja, amikor a hétfejű, gonosz ellenfél sztereotípiájából a hét szájon át való étkezés problematikájával küzdő, önmaga csapdája eső szerencsétlen (és egyáltalán nem félelmetes) figurát fabrikál.

■ **Pastiche alkalmazása:** Többnyire a 20. század folyamán született gyermekversek utánzásáról, egy-egy konkrét mű világának vagy a költő stílusának megidézéséről, imitálásáról van szó. Az utánzás nem az előszöveg kigúnyolására irányul, nem kívánja azt nevetségessé tenni, inkább játékos kommunikációba kezd vele, újra- vagy továbbgondolja, és a gyermeki psziché variáció iránti igényét hozza

mozgásba. Az utánzás alapvetően a költő és az előszöveg iránti tiszteleten alapul. A Lackfi János – Vörös István szerzőpáros alkotta *Apám kakasa. Változatok klasszikus magyar gyermekversekre* (Lackfi–Vörös, 2009) című kötet többségében pastiche-t tartalmaz.

■ **Irónia használata:** Az irónia legmarkánsabban azokban a művekben érvényesül, amelyek a felnőttek alakoskodását – hamis értékrendjét, tudálékosságát – kívánják leleplezni (pl. *Miért szeretek otthon ebédelni* – Jenei, 2013, 114). A monologikus verstípusokban gyakori az önirónia alkalmazása is, amikor a lírai én önmagát figurázza ki.

(folytatjuk)

Felhasznált irodalom:

- Gombos Katalin: *A gyermeklíra reneszánsza*. In: Iskolakultúra, 2007/5, 42-58.
- Jász Attila: „Apuka, a rossz pálinka és Vakond úr”. In: Lovász Andrea (szerk.): *Tejbegríz. Finom irodalom gyerekeknek és felnőtteknek*. Cerkabella, Szentendre, 2013, 88.
- Jenei Zoltán: „Miért szeretek otthon ebédelni?”. In: Lovász Andrea (szerk.): *Tejbegríz. Finom irodalom gyerekeknek és felnőtteknek*. Cerkabella, Szentendre, 2013, 114-115.
- Kiss Ottó: „A tortagyilkos éjszakája”. In: Lovász Andrea (szerk.): *Tejbegríz. Finom irodalom gyerekeknek és felnőtteknek*. Cerkabella, Szentendre, 2013, 23.
- Kukorelly Endre: „répátne”. In: Lovász Andrea (szerk.): *Tejbegríz. Finom irodalom gyerekeknek és felnőtteknek*. Cerkabella, Szentendre, 2013, 9.
- Lackfi János – Vörös István: *Apám kakasa*. Noran, Budapest, 2009.
- Markó Béla: „Sárkányebéd”. In: Lovász Andrea (szerk.): *Tejbegríz. Finom irodalom gyerekeknek és felnőtteknek*. Cerkabella, Szentendre, 2013, 42-43.
- Neuberger Tilda: *A spontán beszéd sajátosságai gyermekkorban*. Eötvös Kiadó, Budapest, 2014, 44.
- Petres Csizmadia Gabriella: *A kortárs gyermekirodalmi antológiák posztmodern sajátosságai*. In: Irodalmi Szemle, 2015/5, 66-75.

Csicsay Éva

A magyar mondavilág témakörének feldolgozása (3. rész)

4. óra

Tankönyv: Ádám Borbála: Irodalom a magyar tanítási nyelvű alapiskola 5. osztálya számára. TERRA, Bratislava 2009, 120-121.

Tananyag: Jókai Mór: *Lehel kürtje*

Az óra tantárgyi céljai, nevelési-oktatói feladatai:

- a szöveg ok-okozati összefüggéseinek kiemelése
- a múzeumok fontosságának hangsúlyozása – a nemzeti ereklyéink iránti tisztelet kifejezése
- ösztönözni a tanulókat az előzetes ismereteik felelevenítésére, rendszerezésére
- állítások megfogalmaztatása a mondával kapcsolatban

Ráhangelés

■ Hogy a bab? – órarendítő gyakorlat

A játék elején minden tanuló kap egy számot. A játék lényege, hogy a pedagógus kérdezi a tanulókat: „Hogy a bab?”, a tanuló válaszol a számával: „...a bab.” Ha a pedagógus a számmal együtt kérdez: „Négy a bab?”, akkor a tanuló válaszol: „Hogy a bab?”

Ez a játék nagyszerűen fejleszti a koncentrációt. A tanulókat serkenti, hogy figyeljenek magukra is és a többiekre is.

Példa a tanári utasításra: Gyerekek, „Hogy a bab?” játékot fogunk játszani. Figyeljete egymásra, addig játszunk a játékot, míg valaki ront!

(egymásra való odafigyelés, koncentráció, önfegyelem)

Új ismeret átadása

■ Frontális munka

Mivel a szöveg nagyon igényes, a szakaszos olvasás technikájának segítségével felolvassuk a tanulóknak, részenként megállva, közösen értelmezve a mondat. Minden megálló után röviden összefoglaljuk, mit tudunk meg eddig a szövegből. Megkérjük a tanulókat, hogy az ismeretlen szavakat jelöljék meg, húzzák alá, majd kijelölünk csoportonként egy tanulót, aki kikeresi és felolvassa az adott szó jelentését a Magyar értelmező kéziszótárban.

(szövegértés, szövegalkotás, beszéd-készség, stílus, kommunikáció, szótárhasználat)

Gyakorlás

■ Füllentős

Minden csoport megfogalmaz három igaz és egy hamis állítást a mondával kapcsolatban. A feladatalkotásban mindenkinek részt kell vennie, tehát legalább egy állítást kell alkotnia. A csoportok ezután szavazócédula segítségével értékelik egymás állításait (az egyik cédulán egy zöld „pipa” van, ha igaz, a másikon egy piros „x”, ha hamis).

Példa a tanári utasításra: Most minden csoport azonos feladatot kap. Írjatok közösen három igaz és egy hamis állítást a mondával kapcsolatban. A feladat megoldása csak akkor lesz érvényes, ha mindenki megfogalmaz egy állítást. Ezután szavazócédulákat kaptok, melyeket akkor fogtok használni, mikor a csapatok felolvassák az állításaikat. Minden csoport először csendes megbeszéléssel értékeli az állítást, majd a szóvivő felmutatja a kártyát. (Ez az utasítás természetesen nem egyszerre hangzik el, hanem szakaszonként, ahogy haladunk előre a feladat teljesítésével.)

(olvasási készség, lényeg megfogalmazása, szövegértés, szövegalkotás, beszéd-készség, stílus, kommunikáció)

Azok a csoportok, akik a rendelkezésre álló időnél hamarabb elvégezték a feladatot, időkitöltő feladatot kaptak.

Összefoglalás – kiértékeljük az órán tapasztaltakat, majd kijelöljük a házi feladatot.

Értékelés

■ Igazlító lap

Az igazlító lapon 7 állítás szerepel, ezt kell a tanulóknak megválaszolniuk.

1. A csoportmunka során elvégeztem a saját részfeladatomat.	igen	nem
2. Figyelmesen meghallgattam a társaimat.	igen	nem
3. Nem vágtam a társaim szavába.	igen	nem
4. Elfogadtam a csoporttársaim javaslatait.	igen	nem
5. Segítettem a csoporttársamnak.	igen	nem
6. Dicsértem csoporttársamat.	igen	nem
7. Én is kaptam dicséretet.	igen	nem

Példa a tanári utasításra: Elérkeztünk az óra végéhez. Kérlek benneteket, olvassátok el a mondatokat, és értékeljétek magatokat.

(önkifejezés, önértékelés)



Korábban már foglalkoztam a nem kötelező házi olvasmányok jelentőségével. Ezek között elsősorban olyan könyvek, szövegek kerültek terítékre, amelyeket a diákok maguk javasoltak. Én ezeknek a kéréseknek a tanításom során igyekszem eleget tenni, és próbálom a diákok által javasolt könyveket a tanmenet által kínált témakörökkel összeegyeztetni. Így került nyári olvasmányként a *Rómeó és Júlia* mellé *Az éhezők viadala* című könyv is. A tavalyi iskolaév végén egy újabb kéréssel fordultak hozzám: nagyon érdekesnek találták a „di capriós” *A nagy Gatsby* című filmet, sokan szavaztak arra, hogy ezt a könyvet a nyár során szívesen elolvasnák a „kötelező” olvasmány mellett. Elgondolkodtam azon, hogy milyen éppen aktuális témakörrel hozható párhuzamba a könyv. A választásom Petőfi: *Az apostol* című elbeszélő költeményére esett. A két főhősünk sors története, bár más nézőpontból, mégis egy közös síkra helyezhető.

A következő állomásokat a gyerekek csoportokban látogatták. 5-6 csoportot érdemes alakítani, és kb. 7-8 állomást, így szabadon választhatják meg az állomások sorrendjét a diákok. Az izgalmat fokozni lehet színes borítékokkal vagy sokat sejtető feliratokkal is. Egy lapra dolgoznak, amit utólag értékelünk. A feladatokat 2 tanítási órára terveztem. A 3. órán megbeszéljük a lehetséges válaszokat, ezt már mindenki a saját füzetébe jegyzeteli.

1. állomás (10):

a) Melyik műben hangzott el a következő idézet, és minek kapcsán?

„Az ember nemcsak polgár, /
egyzersmind ember is;
Mindig másoknak éljen-e /
És sohase magáért?”

b) 6-7 mondatban (konkrét példák-
kal élve) fejtsetek ki a csoport véleményét az adott témával kapcsolatban:

